

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-2-91-104>

УДК 379.8:061.2 – 053.5/.6: [37.015.31:502/504]

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1625-3622>

Олена Пащенко,

Інститут проблем виховання НАПН України,

м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ В АСПЕКТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

***Анотація.** У статті обґрунтовано процес формування природоохоронного світогляду як форми духовно-практичного освоєння світу людиною. Визначено критерії та показники для дитячих природоохоронних організацій. Конкретизовано форми та методи впровадження цього процесу в умовах партнерської взаємодії громадської організації.*

Мета статті полягає у розкритті окремих етапів дослідження діяльності громадських організацій (ГО), зокрема, дитячих та природоохоронних, у сфері збалансованого розвитку. Така діяльність стає вкрай актуальною через активізацію неформальних процесів, спрямованих на виховання дитини, надання інформації, захист довкілля.

Основними завданнями визначено наступні: створити модель оцінки ефективності формування природоохоронного світогляду (компоненти, критерії, показники), дослідити форми та методи, які використовують дитячі природоохоронні організації для формування природоохоронного світогляду, представити результати дослідження з впровадження освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні». У дослідженні були використані теоретичні, емпіричні та статистичні методи.

У ході виконання дослідження було проаналізовано теоретичні та методичні джерела з проблеми дослідження, здійснено анкетування, статистичний та якісний аналіз результатів опитування й на основі цього визначено рівні, яких досягали учасники (рівень знань та навичок з питань сталого розвитку, рівень вивчення питань зміни клімату, збереження біологічного різноманіття, запобігання поширенню процесів опустелювання, глобальних екологічних проблем, системи «людина – наука – виробництво – суспільство – природа», рівень розуміння впливу ставлення та поведінки населення у локальних місцевостях на глобальні наслідки для довкілля регіону, держави, планети, рівень сформованості цілісного уявлення про сучасні проблеми суспільства, системних знань про сталий розвиток, прагнень до активного застосування знань про сталий розвиток у повсякденному житті, активної громадянської позиції учасників щодо сталого розвитку економіки, політики, суспільства України) та прораховано показники.

Також представлено оцінку ефективності формування природоохоронного світогляду, її критерії та показники.

Новизна дослідження полягає у вивченні досвіду партнерської діяльності саме дитячих природоохоронних організацій та освітніх установ (МОН, НЕНЦ, заклади середньої освіти) в аспекті досягнення цілей збалансованого розвитку за допомогою створених спеціально із цією метою навчально-методичних матеріалів – освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні».

Ключові слова: *громадська організація, природоохоронний світогляд, цілі сталого розвитку.*

© **Олена Пащенко, 2022**

Вступ. Природний світ не має кордонів: природна зона не закінчується на межі однієї держави, а вітер та хмари мігрують без віз та паспортів. Наша планета – це глобальна природна система, і розуміння цієї істини на найвищому міжнародному рівні спричинило розробку глобальних заходів щодо її збереження. У 2015 році було затверджено Цілі сталого

розвитку (ЦСР) – «Глобальні цілі», які закликають до дій, спрямованих на боротьбу з бідністю, захист планети, забезпечення миру і процвітання всього людства: «...ЦСР працюють у дусі партнерства і прагматизму, і спрямовані на правильний вибір з метою стабільного підвищення якості життя для майбутніх поколінь. Вони містять чіткі орієнтири та цільові показники, які всі країни мають запровадити відповідно до власних пріоритетів і екологічних проблем світу загалом. ЦСР є інклюзивним порядком денним. Вони усувають основні причини бідності та об'єднують нас для запровадження позитивних змін для людей і планети» [4]. Усього визначено 17 глобальних ЦСР, 246 показників розвитку й 169 конкретних завдань. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Протягом 2016–2017 років тривав широкомасштабний та всеосяжний процес адаптації Цілей сталого розвитку з урахуванням українського контексту, в ході якого кожна глобальна ціль була переглянута, з огляду на специфіку національного розвитку.

Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» підтримав забезпечення досягнення глобальних цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки національного розвитку, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна». Розроблені чіткі критерії та індикатори створюють можливість для широкого залучення державних та соціальних інститутів заради досягнення ЦСР. Особливе місце в системі займають заклади освіти та громадські організації, адже саме на них покладено важливу місію формування природоохоронного світогляду не тільки молоді, й всього суспільства, що є основою мотивації збалансованого природокористування [7].

Військова російська агресія принесла в Україну страшні руйнування, поранення і загибель сотень військовослужбовців та мирних мешканців міст і сіл в різних куточках нашої держави. Російські окупанти в ході війни спричиняють техногенні катастрофи. Дії російських військових кваліфікуються відповідно до міжнародного права як геноцид, військові злочини та злочини проти людяності, в тому числі, злочини проти довкілля.

Екологічна ситуація загострюється щодня, і на порядку денному постають питання:

- потенційних загроз та наслідків руйнування об'єктів військової та критичної інфраструктури, екологічно небезпечних підприємств;
- проблеми поводження з відходами, небезпечними хімічними речовинами та об'єктами;

- стану водних ресурсів та проблем водопостачання;
- забруднення ґрунтів, порушення ландшафтів, природоохоронних об'єктів та територій; ризиків небезпечних техногенних змін екологічного стану зони впливу Чорнобильської АЕС та локальних підвищень радіаційного фону;
- ускладнення санітарно-епідеміологічної ситуації, наслідки для життя та здоров'я людей.

Діяльність громадських організацій, зокрема, дитячих та природоохоронних, під час війни стає вкрай актуальною через активізацію неформальних процесів, спрямованих на виховання дитини, надання актуальної інформації, захист довкілля та досягнення цілей збалансованого розвитку.

Мета і завдання. Мета статті полягає у представленні досвіду роботи дитячих громадських організацій з питань формування природоохоронного світогляду підлітків в аспекті досягнення цілей збалансованого розвитку.

Основними завданнями визначено такі:

1. Створити модель оцінки ефективності формування природоохоронного світогляду (компоненти, критерії, показники).
2. Дослідити форми та методи, які використовують дитячі природоохоронні організації для формування природоохоронного світогляду.
3. Представити результати дослідження з впровадження освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні».

Методи дослідження. У ході дослідження були використані такі методи: *теоретичні*: вивчення та аналіз науково-педагогічних та соціологічних досліджень з питань збалансованого природокористування та особливостей формування природоохоронного світогляду; *емпіричні*: спостереження, анкетування; статистичні: кількісний і якісний аналіз результатів анкетування.

Дослідження проведено на базі дитячих громадських організацій, та ГО, які працюють з дітьми та молоддю: Всеукраїнська дитяча спілка «Екологічна варта» (Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Київська, Луганська, Одеська, Рівненська, Харківська, Херсонська, Хмельницька області), Українське товариство охорони птахів (Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Тернопільська, Чернівецька області) Всеукраїнська екологічна ліга (Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська області) НМЦ «Екологічні ініціативи» (Черкаська та Чернігівська області), клуб екологічного

виховання «Екос» (м. Хмільник, Вінницька область), ГО «За чисте довкілля» (м. Ладижин, Вінницька область), благодійна організація «Надія» (с. Дебальцеве, Васильківський район, Дніпропетровська район), ГО «Світанок» (с. Шевченкове, Васильківський район, Дніпропетровська область), ГО «Центр громадських ініціатив «Абазур» (с. Часів Яр, Донецька область), ГО «Простір» та ГО «Крапелька щастя» (м. Рубіжне, Луганська область), ГО «Темп» (с. Містки, Сватівський район Луганська область), ГО «Підлісненське самоврядування: крок в майбутнє» (с. Підлісне, Дубровицький район, Рівненська область), екологічний клуб «Край» (м. Бережани, Тернопільська область), екологічна організація школярів та учнівської молоді «ЕКО» (м. Харків), благодійна організація «Вчителі за демократію та партнерство» (м. Лозова, Харківська область), ГО «Болгари Херсона», ГО «Всесвіт» (Херсонська область), скаутський гурт «Епіцентр» (м. Київ).

У впровадженні модулю взяли участь 439 респондентів із 25 навчальних закладів України, 55 координаторів. Більшість респондентів – дівчата (54,66 %), віком 16 років (80,86 %); майже всі учасники (89,74 %) – учні 10 класу.

Результати дослідження. Збалансований (сталий) розвиток – це такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво, споживання відбувається в межах, які дозволяють навколишньому середовищу відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь (рис. 1).

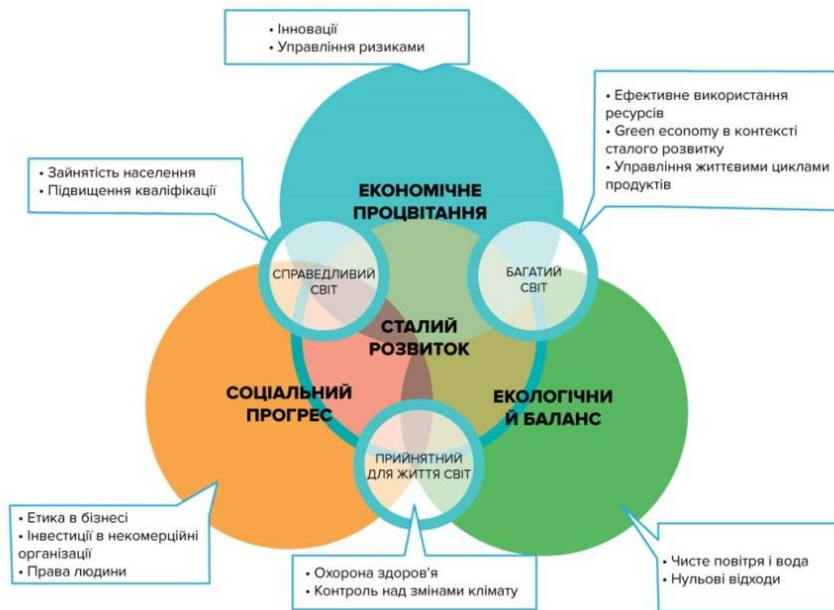

Рис. 1. Схема поняття «Збалансований (сталый) розвиток»

Стратегічний план Програми розвитку організації об'єднаних націй зосереджується на основних сферах активності людини (довкілля, суспільство, економіка), й спрямований на боротьбу проти бідності, налагодження демократичного управління та світобудівництво, попередження кліматичних змін, зниження ризиків стихійних лих, подолання економічної нерівності (схема 2). Результатом цієї роботи стала Національна система забезпечення сталого розвитку, яка складається із 86 завдань та 172 показників для моніторингу їх виконання [5].

Для збалансованого розвитку необхідно сформувати у суспільства стійку мотивацію на реалізацію цілей сталого розвитку. Тому виховний та освітній процеси мають бути націлені на набуття знань і навичок, що сприяють формуванню нового екологічно свідомого суспільства, формування нового світогляду, нових позицій, цінностей. Такому освітньому вектору сприяє визначення наскрізних ліній освіти. Це створює умови для соціально бажаного, економічно життєздатного й екологічно збалансованого розвитку країни.

Природоохоронний світогляд ми розуміємо, як форму свідомості, міру самовизначення й культури сучасної людини, яка базується на екологічній компетентності, усвідомленні життєвої необхідності збереження природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Рис. 1. Схема поняття «Баланс у контексті сталого розвитку»

Поняттю «природоохоронний світогляд» може бути дано й такі визначення:

- форма духовно-практичного освоєння світу людиною (соціумом), в якій органічно поєднуються екологічні знання, екологічна культура та екологічна діяльність;
- форма свідомості, міра самовизначення й культури сучасної людини, яка базується на екологічній компетентності, усвідомленні життєвої необхідності збереження природного середовища та раціонального використання природних ресурсів;
- своєрідний вихід свідомості на рівень вирішення світоглядних проблем, пов'язаний з постановкою, усвідомленням та пошуком засобів подолання глобальних екологічних проблем.

Узагальнено природоохоронний світогляд є формою духовно-практичного освоєння світу людиною (соціумом), в якій органічно поєднуються екологічні знання, екологічна культура та екологічна діяльність. Екологічна освіта ж є стрижнем, системоутворюючим чинником освіти, котра для збалансованого розвитку формується на принципах всезагальності й безперервності освіти, міждисциплінарному підході, активній взаємодії викладача і учня, навчання на основі досвіду і творчості [1; 3].

Ефективність формування природоохоронного світогляду може бути оцінена за трьома критеріями, кожен з яких розкривається крізь призму трьох компонентів: когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінково-регулятивного (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка ефективності формування природоохоронного світогляду

Природоохоронний світогляд	Когнітивний компонент	Емоційно-ціннісний компонент	Поведінково-регулятивний компонент
Критерій 1. Наявність екологічних знань.	Показник 1.1. Усвідомлення необхідності використання екологічних знань.	Показник 1.2. Здатність до адекватної самооцінки власних дій щодо довкілля.	Показник 1.3. Усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної побутової діяльності.
Критерій 2. Ціннісне ставлення до довкілля.	Показник 2.1. Отримання задоволення від спілкування з природою та взаємодії з довкіллям.	Показник 2.2. Готовність до відповідальної взаємодії з довкіллям.	
Критерій 3. Вибір природобезпечного	Показник 3.1. Здатність свідомо	Показник 3.2. Реалізація знань та	Показник 3.3. Здатність відповідально

стилю діяльності у довікллі	приймати рішення і діяти так, щоб завдавати довікллю якомога меншої шкоди.	мотивації у відтворенні природобезпечного стилю у поведінці.	вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам збалансованого розвитку.
-----------------------------	--	--	--

З метою формування природоохоронного світогляду дитячі природоохоронні організації, зокрема осередки ВДС «Екологічна варта», у своїй діяльності використовують такі форми роботи, як тренінг («Вода – джерело життя!», «За життя без сміття!», «Відходи – глобальна проблема», «Пестициди: вороги чи помічники для людини», «Разом ми можемо зберегти ліс», «Технологія висаджування дерев», «Я відповідально споживаю!»), бесіда («Бережи водні ресурси», «Ліси – легені планети», «Поводження з відходами», «Пестициди: загроза для довіклля та здоров'я людини», «Відповідальне споживання», «Сміттю не місце в природі!» «Правила перебування в природі»), практична акція («Наша допомога птахам», «День бджоли», «Струмочок, річечка, ріка», «Батарейкам – утилізація», «Збережи ялинку», «Первоцвіт», «Посади своє дерево»), конкурс («Мій голос я віддаю на захист природи», «До чистих джерел», «Люби і знай свій рідний край»), семінар, конференція («Екологічна безпека: час молоді», «Вирішення регіональних проблем як проектна діяльність», «Місцеві плани дій: роль громади», «Збалансований розвиток – шлях збереження планети», «Екологічний слід»), слухання («Наше майбутнє, якого ми прагнемо», «Дитячий громадський рух: проблеми та перспективи»).

За результатами бесід із координаторами об'єднань та підлітками було виявлено, що для досягнення позитивного виховного результату у дитячому об'єднанні необхідно використовувати методи прямого впливу, а також опосередкованої та довготривалої дії (84 % респондентів). Педагоги-координатори (95 %) розглядають методи виховної діяльності як засоби взаємодії з дітьми, організації та самоорганізації їх життя, психолого-педагогічного впливу на їх свідомість та поведінку, стимулювання до діяльності.

Наше дослідження свідчить, що в діяльності дитячої громадської організації доцільно використовувати такі форми і методи, які дозволяють водночас надавати знання, виховувати, здійснювати практичні заходи з реалізацією розвивального і розважального компонентів (95 % педагогів-координаторів, які так вважають). Діяльність має будуватися таким чином, щоб підлітки отримували знання, навички поведінки та закріпили набуті уміння у практичній

діяльності. Важливим є не проведення одноразових короткострокових заходів, а впровадження у діяльність довгострокових програм [2; 6].

Прикладом тривалої освітньої взаємодії є впровадження освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні», що було розпочато у 2016 році Всеукраїнською дитячою спілкою «Екологічна варта» за підтримки Всеукраїнської екологічної ліги, Програми розвитку ООН в Україні, Міністерства освіти і науки України, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України [8]. Метою впровадження освітнього модуля було формування активної громадянської позиції учнів щодо збалансованого розвитку економіки, політики, суспільства України шляхом активного застосування знань про сталий розвиток у повсякденному житті. Основними формами та методами проведення навчальних занять модуля були лекції («Поняття сталого розвитку. Фундаментальні основи розвитку і стійкості систем», «Основні принципи збалансованого (сталого) розвитку», «Пріоритети сталого розвитку України в економічній, соціальній, екологічній сферах», «Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідної справи»), дискусії («Етапи виникнення та становлення концепції збалансованого розвитку», «Національний шлях до сталого розвитку», «Екологічний слід як стандартизований показник споживання людиною природних ресурсів», «Освіта для сталого розвитку: стратегічні напрями та практичні результати»), практичні роботи («Вирішення регіональних проблем», «Шлях до сталого розвитку в світі», «Концепція переходу України до сталого розвитку», «Моделі виробництва та споживання: збалансоване природокористування, стала енергетика, сільське господарство та сталий розвиток»), семінари («Відповідальне ставлення до природних ресурсів», «Формування нової моделі економіки на засадах невиснажливого відновлювального природокористування», «Конвенції Ріо: Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату Конвенція про охорону біологічного різноманіття, Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням», «Стратегічні засади формування сталого розвитку в Україні»), рольові імітаційні ігри («Модель «Світові саміти зі сталого розвитку», «Природні заповідники України», «Збалансований розвиток – шлях збереження планети», «Прес-конференція «Перехід України до збалансованого розвитку», «Механізм раціонального природокористування: що далі?»). Перевірка знань включала такі форми, як захист суспільно важливих проєктів («Місцевий план дій: роль громади», «Мое місто: стратегія збалансованого розвитку», «Методи впровадження принципів сталого

розвитку на обласному рівні»), аналітичні висновки за результатами виконаних практичних робіт.

Зі слухачами було проведене вхідне та вихідне анкетування, що мало на меті з'ясувати початковий та фінальний рівень знань та навичок з питань сталого розвитку. У вхідному анкетуванні було з'ясовано, що більшість учасників має початковий рівень знань та навичок з питань сталого розвитку (76,08 %).

За результатами впровадження модуля рівень знань та навичок з питань сталого розвитку у більшості учасників (67,45 %) був вище середнього. На початковому рівні залишились 4,5 % респондентів.

Відповідаючи на відкриті запитання анкети, учасники показали високий рівень знань щодо обізнаності з основними положеннями концепції сталого розвитку. На запитання «Яка з існуючих світових проблем, на твою думку, найбільше загрожує майбутнім поколінням?» більшість учасників обрало наступні відповіді – економічні нестатки, війни та конфлікти, забруднення навколишнього середовища, вичерпання природних ресурсів та зростання нерівності між бідними та багатими. Такий результат говорить про те, що рівень обізнаності про витоки проблем, які має вирішити застосування концепції сталого розвитку, є високим.

Цікавий результат отримали у відповідях на запитання «Чи можна застосувати принципи сталого розвитку у моєму місті (селі, районі)?» та «Чи можу я практично застосувати свої знання про сталий розвиток?». Після впровадження модулю учасники вбачають, що така практична реалізація та їх активна участь є можливою.

Ряд відкритих запитань анкетування був спрямований на з'ясування розуміння учнями ролі держави та громади, й вони продемонстрували високий рівень компетентності у визначенні балансу між економічним та екологічним добробутом.

Важливим у впровадженні модулю є формування особистої відповідальності за майбутнє суспільства на засадах сталого розвитку, адже високий рівень особистої зацікавленості респонденти показали у відповідях на запитання «Що особисто я готовий робити для впровадження принципів сталого споживання у повсякденному житті?». Серед найбільш частих відповідей визначено такі:

- зменшення щоденного споживання води;
- економне використання електроенергії;
- підвищення енергоефективності у будинку;

- сортування сміття;
- прибирання територію біля свого будинку;
- купівля лише тих речей, у яких є нагальна необхідність;
- відмова від застосування у побуті синтетичних миючих засобів;
- споживання продуктів місцевого виробництва
- інформування однолітків та дорослих про принципи сталого споживання;
- протидія тим, хто шкодить природному середовищу.

В цілому після впровадження модуля підвищено рівень розуміння впливу на формування нових моделей економіки, політики, суспільства в Україні, прийняття державних рішень та позиції місцевих громад та показники рівня розвитку особистої відповідальності за майбутнє суспільства, за розвиток соціально-економічних систем, за збереження довкілля (Таблиця 2).

Таблиця 2

Порівняльна таблиця кількісних показників підвищення рівнів

№	Рівень	Показник до початку впровадження модулю, %	Показник після завершення впровадження модулю, %
1.	Рівень знань та навичок з питань сталого розвитку		
	високий	3,42	6,45
	вище середнього	7,74	67,45
	середній	12,76	21,6
	початковий	76,08	4,5
2.	Рівень вивчення питань зміни клімату, збереження біологічного різноманіття, запобігання поширенню процесів опустелювання, глобальних екологічних проблем, системи «людина – наука – виробництво – суспільство – природа»		
	високий	2,05	11,2
	вище середнього	10,25	9,25
	середній	13,21	74,13
	початковий	74,49	5,42
3.	Рівень розуміння впливу ставлення та поведінки населення у локальних місцевостях на глобальні наслідки для довкілля регіону, держави, планети		
	високий	5,92	6,98
	вище середнього	7,29	86,34
	середній	9,34	3,28
	початковий	77,45	3,4
4.	Рівень сформованості цілісного уявлення про сучасні проблеми суспільства, системних знань про сталий розвиток, прагнень до активного застосування знань про сталий розвиток у повсякденному житті, активної громадянської позиції учасників щодо сталого розвитку економіки, політики, суспільства України		
	високий	3,19	9,05

	вище середнього	5,24	69,45
	середній	8,20	15,2
	початковий	83,37	6,3
5.	Рівень розвитку особистої відповідальності за майбутнє суспільства, за розвиток соціально-економічних систем, за збереження довкілля		
	високий	10,25	23,32
	вище середнього	12,98	71,18
	середній	31,44	3,1
	початковий	45,33	2,4

Обговорення. У Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [5], яка на 2022 рік є єдиним повним аналізом впровадження цілей сталого розвитку в Україні, надані рекомендації щодо Цілі 4 «Якісна освіта». Зокрема, запропоновано оновити зміст навчання шляхом упровадження навчальних програм з питань сталого розвитку, раціонального споживання, прав людини, гендерної рівності, культури, соціальної єдності, миру та ненасильства тощо. Ми підтверджуємо цю думку та розвиваємо її через впровадження та популяризацію освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні» силами дитячих громадських організацій у співпраці з освітніми установами. Також у аналізі впровадження інших цілей, зокрема Цілі 11. «Сталий розвиток міст і громад», Цілі 12. «Відповідальне споживання та виробництво», Цілі 13. «Пом'якшення наслідків зміни клімату», Цілі 14. «Збереження морських ресурсів», Цілі 15. «Захист та відновлення екосистем суші» тощо йдеться про те, що інформування громадськості та упровадження відповідних освітніх програм на всіх рівнях формальної та неформальної освіти є недостатнім. Ми погоджуємось із цими результатами та намагаємось змінити ситуацію у неформальній освіті, зокрема, через впровадження освітнього модуля у діяльність дитячих громадських організацій.

Білявський Г. О., [3] наголошував на важливості неформальної екологічної освіти, ролі громадського руху, зокрема молодіжного та дитячого. Наші дослідження свідчать, що громадська діяльність є вдалою системою для формування самоорганізованої особистості, людини з високим рівнем громадської активності та громадянської відповідальності у суспільстві XXI століття.

Висновки. Впровадження та популяризація освітнього модуля «Основи стратегії сталого розвитку в Україні» силами дитячих громадських організацій у співпраці з освітніми установами має позитивний результат, підвищення показників рівнів «Високий», «Вище

середнього», «Середній». Водночас, рівня «Високий» досягла не досить велика кількість респондентів – наприклад, показник 3,42 % збільшився до 6,45 %, 5,92 % – до 6,98 % тощо. Ми припускаємо, що такі низькі показники маємо через малу тривалість впровадження модулю. У подальшій роботі доцільно приділити увагу високому рівню обізнаності.

Ми вважаємо за доцільне змінювати план впровадження модулю відповідно до реалій сьогодення, наповненість окремих тем зробити більш варіативною, наприклад, теми, що пов'язані із формуванням особистої відповідальності за майбутнє суспільства, за розвиток соціально-економічних систем, за збереження довкілля. Також на часі є використання електронних платформ, відеолекцій тощо.

У подальшому особливу увагу необхідно приділити вивченню стратегічних засад формування сталого розвитку, реалізації Конвенцій Ріо (Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Конвенція про охорону біологічного різноманіття, Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням). Варто також ширше використовувати активні та інтерактивні форми і методи роботи з підлітками для вдосконалення виховної діяльності з питань сталого розвитку. Доцільним також буде збільшення частоти використання таких форм роботи, як захисти суспільнозначимих проєктів.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-теоретичні засади. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
2. Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги. Серія «Екологічна освіта та виховання». Стратегія ЄЕК ООН з освіти в інтересах збалансованого розвитку. Київ: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006. № 3. 39 с.
3. Білявський Г. О., Тимочко Т. В., Пащенко О. В. Національні проблеми освіти і наукового забезпечення у сфері збалансованого розвитку. Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги. Серія «Стан навколишнього середовища». Освітні та етичні засади збалансованого розвитку. К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. № 7. С. 2-7.
4. Глобальні цілі сталого розвитку [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> (дата звернення: 30.03.2021)
5. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cutt.ly/zOfr9SQ> (дата звернення: 30.03.2021)
6. Особливості формування світоглядної позиції особистості в умовах дитячого об'єднання: монографія / О. В. Безпалько, О. В. Касьянова [та ін.] ; наук. ред. Т. К. Окушко]. Кіровоград: «Імекс–ЛТД», 2013. 260 с.
7. Цілі сталого розвитку та Україна [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 30.07.2021)
8. Як сформував світоглядну позицію особистості в дитячому об'єднанні: метод. посіб. / Пащенко О. В., Чиренко Н. В., Чорна К. І. [та ін.] ; наук. ред. Т. К. Окушко. Кіровоград: «Імекс–ЛТД», 2013. 200 с.

References

1. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Kn. 2: Osobystisno oriientovanyi pidkhid: naukovoteoretychni zasady* [Education of personality. Book 2: A persona-oriented approach: Scientific and theoretical foundations]. Kyiv: Lybid.
2. *Biblioteka Vseukrainskoi ekolohichnoi lihy. Seriiia «Ekolohichna osvita ta vykhovannia». Stratehiia YeEK OON z osvity v interesakh zbalansovanoho rozvytku: Vol. 3* [Library of the All-Ukrainian Environmental League. “Environmental education” series. UNECE Strategy on Education for Balanced Development]. (2006). Kyiv: TOV «Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii».
3. Biliavskiy, H. O., Tymochko, T. V., & Pashchenko, O. V. (2008). *Natsionalni problemy osvity i naukovo zabezpechennia u sferi zbalansovanoho rozvytku* [National problems of education and scientific support in the field of balanced development]. *Biblioteka Vseukrainskoi ekolohichnoi lihy. Seriiia «Stan navkolyshnoho seredovysshcha». Osvitni ta etychni zasady zbalansovanoho rozvytku: Vol. 7 (pp. 2-7)*. Kyiv: TOV «Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii».
4. *Hlobalni tsili staloho rozvytku* [Global goals of sustainable development]. Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
5. *Natsionalna dopovid «Tsili Staloho Rozvytku: Ukraina»* [National report “Sustainable Development Goals: Ukraine”]. Retrieved from <https://cutt.ly/zQfr9SQ>
6. Okushko, T. K. (Ed.), Bezpalko, O. V., & Kasianova, O. V. (2013). *Osoblyvosti formuvannia svitohliadnoi pozysii osobystosti v umovakh dytiachoho obiednannia* [Peculiarities of the formation of the worldview position of an individual in the conditions of a children’s association]. Kirovohrad: “Imeks–LTD”.
7. *Tsili staloho rozvytku ta Ukraina* [Goals of sustainable development and Ukraine]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvytku-ta-ukrayina>
8. Okushko, T. K. (Ed.), Pashchenko, O. V., Chyrenko, N. V., & Chorna, K. I. (2013). *Yak sformuvaty svitohliadnu pozysiiu osobystosti v dytiachomu obiednanni* [How to form the worldview position of an individual in a children’s association]. Kirovohrad: “Imeks–LTD”.

Olena Pashchenko,

*Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

FORMATION OF TEENAGERS’ ENVIRONMENTAL OUTLOOK IN THE ASPECT OF ACHIEVING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Abstract. *The article substantiates the process of formation of the environmental outlook as a form of spiritual and practical mastering of the world by human. The criteria and indicators for children’s nature protection organizations have been defined. The forms and methods of implementation of this process in the conditions of partnership interaction of a public organization are specified.*

The purpose of the article is to reveal individual stages of research into the activities of public organizations (NGO), in particular, children’s and environmental organizations, in the field of sustainable development. Such activity becomes extremely relevant due to the activation of informal processes aimed at raising a child, providing information, and protecting the environment.

The main tasks are as follows: to create a model for evaluating the effectiveness of the formation of an environmental outlook (components, criteria, indicators), to investigate the forms and methods used by children’s environmental organizations to form an environmental outlook, to present the results of a study on the implementation of the educational module “Basics of Sustainable Development Strategy in Ukraine”. Theoretical, empirical and statistical methods were used in the research.

Theoretical and methodological sources on the research problem were analysed. The questionnaire was carried out, as well as a statistical and qualitative analysis of the survey results was carried out. Based on of them, the levels reached by the participants were determined (the level of knowledge and skills on issues of sustainable development, the level of studying climate change issues, conservation biological

diversity, prevention of the spread of desertification processes, global environmental problems, the system “human – science – production – society – nature”, the level of understanding of the influence of the attitude and behaviour of the population in local areas on the global consequences for the environment of the region, the state, the planet, the level of formation of a holistic view about contemporary problems of society, systemic knowledge about sustainable development, aspirations for active application of knowledge about sustainable development in everyday life, active civic position of participants regarding sustainable development of Ukraine’s economy, politics, society) and indicators were calculated.

Moreover, an evaluation of the effectiveness of the formation of the environmental outlook, its criteria and indicators is presented.

The novelty of the research is the study of experience of partnership activities of especially children’s nature protection organizations and educational institutions (Ministry of Education and Science of Ukraine, National Ecological and Naturalistic Center for Student Youth of the Ministry of Education and Science of Ukraine, institutions of secondary education) in achieving the Sustainable development goals with the help of educational and methodological materials created specifically for this purpose – the educational module “Basics of Sustainable Development Strategy in Ukraine”.

Key words: *public organization, environmental outlook, sustainable development goals.*

Стаття надійшла до редакції 27.08.2022
Стаття прийнята до публікації 03.10.2022